

Cizgilərin Seyfəddini

Yəqin ki, nə qədər yazı ecazi göstərmək cəhdim olsa da, Seyfəddin Mənsimoğlunun ağac üzərində oyma sənətinin möcüzə aləminə yaxınlaşa bilmərəm. Ən azı ona görə ki, mənim sözümlər bir qatlıdır. Olsa-olsa bir sərraf nəzəri ilə baxan araya çıxsa, ikinci qatını görür. Ən azı ona görə ki, Seyfəddin Mənsimoğlu adlı bir fenomeni birmənalı olaraq yazıya gətirmək çox çətindir; nə var, asta-asta yaz, soyuq-soyuq oxu... Seyfəddin Mənsimoğlu adında bir ağac üzərində oyma ustası var, ağac üzərində möcüzələr yaradan bir xəttat var. Nizaminin "Xəmsə"sinə, Füzulinin "Leyli və Mecnun"una, Şah İsmayıl Xətəinin sözüünə, sazına və qılıncına, Dirili Qurbaninin Xudafərin körpüsü qarışıq saz birliliyinə öz sənəti ilə dirilik verən bir sənətkarı təqdim etmək lüzumu olmasa da, heç olmasa xronika xatirinə göstərilərsə, onda adamlar gərək fikirləşsin bu görkəmli insanın görkəzmə sənəti üçün nəyi demişik, nəyi deməmişik. Onun görkəzmə sənətinin müqabilində ona nə vermişik, yaxud nə verməli idik.

Seyfəddin Mənsimoğlunun yaradıcılığında şərti olaraq 4 böyük sahə var.

Birinci sahə, şübhəsiz, hər kəsin tanıdığı kimi onu ecazkarlıq səviyyəsinə qaldıran ağac üzərində oyma işidir. Bu sahədə o, Azərbaycanın mədəni tarixinin çox qeyri-adi səhnələrini yaradıb. Bu işlərin arasında həm Azərbaycanın siyasi tarixini görə bilirlik, həm mədəni tarixinin ən qeyri-adi səhnələri ilə qarşılaşırıq. Seyfəddin Mənsimoğlu yaradıcılığının bu sahəsində Nizamidən üzü bəri, günümüzə qədər ağac üzərində oyma ilə canlandırma bilib. Dədə Qorqudun boylarını, Allah eləməmiş, yazısı itmə belə biz Seyfəddin Mənsimoğlunun ağac üzərində oyması ilə bərpə edə bilirlik. Bir sənətkarın mənsub olduğu xalqa, qürurunu yaşadığı dövlətə bundan artıq nə xidməti ola bilər?!

İkincisi, Seyfəddin Mənsimoğlu ağac üzərində işi ilə birlikdə sözdən, hikmətdən də kənarda qalmayıb. Onun "Metafora", "Çoban bulağından başlanan yol", "Deyimlərim, duyumlarım, düyünlərim"... onun başqa kitabları da var. Ən azı; sinəsində yatanların heç sayı-hesabı yoxdur.

Yaxşı yadımdadır, 1999-cu ilin axırları olardı. Bir az da dəqiqləşdirsək, "Kredo" qəzetinin oktyabrdan sonrakı ilk sayları idi. Seyfəddin Mənsimoğlu ilə həmin günlərdə- elə redaksiyada görüşdük. Onun düşüncələrini mənim təklifimlə Pablo Nerudadan iqtibasla "Mən də yaşamışam" adı ilə çap elədik. Sonra həmin mətni mən Seyfəddin Mənsimoğlu haqqında çəkilmiş filmə şifahi nitq kimi dinlədim, özü də heyranlıqla. Əlbəttə, böyük şəxsiyyət və sənətkarlıq ecazını öz təbiətində birləşdirən insanla bu əlaqələr artıq böyük körpünün qurulması demək idi.

Üçüncüsü, Seyfəddin Mənsimoğlu üçün, bəlkə də, birinci olası yaradıcılıq yolu, müəlliflik dəsti-xətti onun qeyri-adi istedad sahibi olan oğlu Fəxrəddin Seyfəddinoğlu sənətidir. Əgər Seyfəddin Mənsimoğlu sənəti olmasaydı, onda qeyri-adi Fəxrəddin Seyfəddinoğlu sənəti də yarana bilməzdi. Fəxrəddinin yaradıcılığı çox orijinaldı. Tarix, etnoqrafik etüdlər,

türk xalqlarının taleyi... mifoloji düşüncədən gələn güc, 20-ci əsrin son onilliyindəki ziddiyyətlər klassik miniatür və müasir rəssamlaqla birləşmə fonunda üzə çıxan həqiqətlər... bütün bunlar Fəxrəddin Seyfəddinoğlunun yaradıcılığında əslində Seyfəddin Mənsimoğlunun mədəni varisləklə (təkcə genetik varisləklə yox) ötürdüyü ideyaların gerçəkləşməsi idi.

Dördüncüsü, bəli, bu da var; Seyfəddin Mənsimoğlu həyatın bənzərsiz anlarını foto yaddaşına da yığıb. Bu gün, ən azı doğma Cəbrayılın (Seyfəddin Mənsimoğlu Cəbrayıl rayonunun Böyük Mərcanlı kəndində 1936-cı ildə anadan olub, bu tarix də mübahisəlidir, hələ bəlkə bir az da əvvəl) bəxtəvər günlərinin tarixi abidələr, memarlıq inciləri sayılacaq görüntülərini bu gün onun fotoları əsasında bərpə edə bilirlik. Bir sözlə, tarixi onun fotoları əsasında yaddaşımızda canlandırma bilirlik.

Seyfəddin Mənsimoğlunun daş üzərində oyma ustası kimi nadir bir işi də var və o işin foto sürəti bu gün əlimizdədir. Deyilənə görə həmin nadir işi Seyfəddin mənsimoğlunun gənc ikən (19 yaşlı) itirdiyi qızının qəbirüstü abidəsi işğaldan sonra məzarın bir tərəfinə atılmış halda qalıb. Görünür, erməni vandalları onun dəyərini dərk etməyiblər. Hər halda daş üzərində yaradılmış əsərin fotosürəti indi də qalır.

Biz Seyfəddin Mənsimoğlunun yaradıcılığına müxtəlif tərəflərdən nəzər yetirməyə çalışdıq. Amma Seyfəddin müəllim həm də canlı tarix timsalıdır. Danışır ki, Hacı Zeynalabdin Tağıyevin qızı Sara xanım tarximizin sonuncu çaxnaşmalı zamanında mənim yanıma gəlib-gedirdi. Mənimlə ünsiyyət bağlamışdı. Evimizə gəlirdi, hətta əvvəllər belə düşünürdüm ki, axşam o, bizdə qalacaq. Amma axşam olanda o deyirdi ki, məni yola sal, gedəcəm Son vaxtlar əlindəki bağlamamı mənim yanımda qoydu. Uzun müddət görmədim, gəlmədi. Həmin bağlamamı mən Maarif teymura verdim. Düşündüm ki, bu daha etibarlı olar. Axı Maarif Teymur arxiv təmsilçisi idi. Və onu da qeyd edir ki, heç həmin bağlamamı açmadım da...

Əlbəttə, Seyfəddin Mənsimoğlunun Sara xanım haqqında xatirələri ayrıca bir yazıdır.

Seyfəddin Mənsimoğlu çoxları üçün gərəksiz iş adamı kimi də görünə bilər.

çünki, bir dəfə kimsə onun nadir bir ağac üzərində oyma sənətinə baxıb belə deyib: "Bundan yaxşı ət taxtası ola bilməmiş". Müdrik sənətkar danışır ki, bir alman şərqşünası mənim emalatxanama gəldi. O, mənim işlərimə baxdı, Azərbaycan tarixi ilə əlaqəsi olan dəyərli bir işimi götürdü. Qimətini soruşdu, pulunu verdi. Mən də həmin şərqşünasın kimliyi haqqda maraqlanmışdım. O, Azərbaycandan- azərbaycanlı qızı ilə evlənmişdi. Pulun yarısını qayıtdım. Təəccüb elədi, dedi axı niyə pulun yarısını qayıtırsan? Mən də ona dedim ki, sənin həyat yoldaşın azərbaycanlıdır. Bu işin müəlliflərindən biri də odur. Mən haqqı qayıtıram. Seyfəddin Mənsimoğlu haqqda yəqin ki gələcəkdə çox dərin tədqiqat işləri olacaq. Mən də fəxr edirəm ki, Seyfəddin Mənsimoğlu ilə bir zamanda yaşamışam. Mənə bağışladığı avtoqrafli kitabında yazıb: "Dəyərli və ləyaqətli Əli Rza Xələfli bəy! Allah sizə hər şeyi həddindən artıq çox verib. Dərdi də, səbrli də, insan dərdi səbrlə çəkəndə dərd yüngül keçir. Əli Rza bəy, mən bir dəyərli, düşüncəli, yer-yurd yeri bilən bir nəfərə rast gələndə sevinirəm, şad oluram, şükür edirəm ki, belə insanlar var. Mən sizə rast gələndən bəri hər saat sevincimdən Allaha şükür edirəm, deyirəm, nə yaxşı ki siz varsınız. Allah sizə can sağlığı versin". Mənim üçün bu sözlərin çox böyük dəyəri var. Ən azı ona görə ki, Seyfəddin Mənsimoğlunun işləri dünyanın nadir adamlarının kolleksiyalarında saxlanılır. Və elə düşünürəm ki, onun öz əli ilə yazdığı cümlələr də yaratdığı dəyərli əsərlərindən nişan verən cizgilərdir.

Bu günlərdə şair, əməkdar jurnalist Avdı Qoşqar və "Kredo"nun gənc əməkdaşı Elvin Kamalla birgə (o, mənim dostum, tanınmış jurnalist, yazıçı Elçin Kamalın oğludur) böyük sənətkarın qonağı olduq. Hələ də 60-cı illərin hökuməti tərəfindən verilmiş zirzəmi mənzildə yaşayır.

Dünya şöhrətli sənətkar üçün, Azərbaycanın adını ucaldan sənətkar üçün, ağac üzərində oyma sənətinin bünövrəsini qoya, sarayını ucaldan üçün belə diqqət, zənnimcə, nə yerə sığar, nə də göyə.

Mədəniyyət Nazirliyinin xətti ilə gələn xarici ölkələrin siyasi xadimlərinə, diplomatlarına, yüksək çinli dövlət adamlarına Seyfəddin Mənsimoğlunu əsərləri Azərbaycan mədəniyyətinin təmsilçisi kimi hədiyyə olunur.

İndi belə bir sənətkarın hansı şəraitdə yaşadığını ərəb şahzadələrinə qəbul elədikləri hədiyyədən sonra göstərsən nə deyər, nə düşünərlər.

Çox şeyi yazmadım. Hər halda mənimlə birgə iki nəsil fikir adamının- gənc Elvin Kamalın və kifayət qədər yaşlı olan Avdı Qoşqarın şahidliyi ilə gördüklərimi yazdım. Hər halda, onların da heyretlərini yazımın içinə çəkmək istədim. Bacardım-bacarmadım bu başqa məsələdir.

Bircə onu deyə bilmərəm, böyülər, müdriklər, dahilər harda olsa öz kimliklərini göstərə bilirlər. Hətta zirzəmidə yaşasalar da.